

ODPORÚČANIA

ODPORÚČANIE KOMISIE

zo 17. júla 2012

o prístupe k vedeckým informáciám a ich uchovávaní

(2012/417/EÚ)

EURÓPSKA KOMISIA,

činnosti a ich uchovávanie, ako aj analýzu relevantných organizačných právnych, technických a finančných otázok.

so zreteľom na Zmluvu o fungovaní Európskej únie, a najmä na jej článok 292,

keďže:

- (1) Komisia vo svojom oznámení Európa 2020 ⁽¹⁾ určila ako prioritu rozvoj hospodárstva založeného na vedomostiach a inovácii.
- (2) Ciele vytýčené v stratégii Európa 2020 sa uvádzajú podrobnejšie predovšetkým v hlavných iniciatívach „Digitálna agenda pre Európu“ ⁽²⁾ a „Únia inovácií“ ⁽³⁾. Jedným z opatrení, ktoré sa má vykonať v rámci „digitálnej agendy“, je umožniť šírenie výsledkov verejne financovaného výskumu prostredníctvom publikovania vedeckých údajov a článkov v režime otvoreného prístupu k nim („Open Access“). Iniciatíva „Únia inovácií“ požaduje vytvorenie rámca Európskeho výskumného priestoru (EVP) s cieľom pomôcť odstrániť prekážky mobility a cezhraničnej spolupráce. Uvádza sa v nej, že by sa mal podporovať otvorený prístup k publikáciám a údajom z verejne financovaného výskumu a prístup k publikáciám by sa mal stať všeobecnou zásadou pri projektoch financovaných z rámcových programov EÚ pre výskum.
- (3) Komisia 14. februára 2007 prijala oznámenie o vedeckých informáciách v digitálnom veku: prístup, šírenie a uchovávanie ⁽⁴⁾, ku ktorému bol ako sprievodný dokument pripojený pracovný dokument útvarov Komisie. Tieto dva dokumenty poskytli prehľad aktuálneho stavu v Európe, pokiaľ ide o publikovanie výsledkov vedeckej
- (4) V novembri 2007 toto oznámenie nasledovali závery Rady o vedeckých informáciách v digitálnom veku: prístup, šírenie a uchovávanie. Rada v týchto záveroch vyzvala Komisiu, aby experimentovala s otvoreným prístupom k vedeckým publikáciám, ktoré sú výsledkami projektov financovaných z rámcových programov EÚ pre výskum, a uviedla aj súbor opatrení, ktoré by mali vykonať členské štáty. Vo viacerých oblastiach, ktorým sa Rada vo svojich záveroch venovala, sa dosiahol pokrok, ale všetky ciele sa splniť nepodarilo. Miera pokroku v jednotlivých členských štátoch nie je rovnomerná. Na to, aby sme získali čo najviac z výskumného potenciálu Európy, sú potrebné kroky na úrovni EÚ.
- (5) Cieľom politik otvoreného prístupu je poskytnúť čitateľom bezplatný prístup k odborne recenzovaným vedeckým publikáciám a výskumným údajom v čo najskoršej fáze procesu šírenia poznatkov a umožniť využívanie a opakované použitie výsledkov vedeckého výskumu. Pri vykonávaní týchto politik by sa mala náležite zohľadniť otázka práv duševného vlastníctva.
- (6) Politiky otvoreného prístupu k výsledkom vedeckého výskumu by sa mali uplatňovať pri každom výskume, na ktorý plynú financie z verejných zdrojov. Očakáva sa, že vďaka týmto politikám sa zredukuje duplicitné úsilie a výrazne sa skráti čas strávený hľadaním informácií a získavaním prístupu k nim, a teda sa zlepšia podmienky realizácie výskumu. Urýchlili sa tak vedecký pokrok a uľahčí sa spolupráca na celom území EÚ i za jej hranicami. Ďalej tieto politiky budú predstavovať reakciu na žiadosť vedeckej obce o lepší prístup k vedeckým údajom.
- (7) Zapojením všetkých spoločenských aktérov do výskumného cyklu zvýši kvalita, relevantnosť, prijateľnosť a udržateľnosť výsledkov inovácií, pretože sa doň začlenia očakávaná, potreby, záujmy a hodnoty spoločnosti. Otvorený prístup je kľúčovou črtou politik členských štátov zameraných na zodpovedný výskum a inováciu, pretože vďaka nemu sa výsledky výskumu sprístupňujú všetkým a umožňuje zaangažovanie spoločnosti.

⁽¹⁾ KOM(2010) 2020 v konečnom znení, 3.3.2010, k dispozícii na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:SK:PDF>.

⁽²⁾ KOM(2010) 245 v konečnom znení/2 z 26.8.2010, k dispozícii na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:SK:PDF>.

⁽³⁾ KOM(2010) 546 v konečnom znení z 6.10.2010, k dispozícii na: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf#view=fit&pagemode=none.

⁽⁴⁾ KOM(2007) 56 v konečnom znení, 14.2.2007; k dispozícii na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0056:SK:NOT>.

- (8) Aj podniky budú profitovať zo širšieho prístupu k výsledkom vedeckého výskumu. Predovšetkým malé a stredné podniky budú môcť zlepšiť svoju schopnosť inovácie. Politiky týkajúce sa prístupu k vedeckým informáciám by preto mali uľahčiť prístup k vedeckým informáciám aj pre súkromné spoločnosti.
- (9) Internet zásadne zmenil svet vedy a výskumu. Výskumní pracovníci napríklad experimentujú v oblasti nových spôsobov registrácie, overovania, šírenia a uchovania vedeckých publikácií. Je potrebné tomuto novému prostrediu prispôsobiť politiky výskumu a financovania. Členským štátom by sa malo odporučiť, aby prijali a vypracovali svoje politiky týkajúce sa otvoreného prístupu k vedeckým publikáciám.
- (10) Otvorený prístup k údajom vedeckého výskumu prispieva k zlepšeniu kvality údajov, redukuje potrebu duplicitného výskumu, urýchľuje vedecký pokrok a pomáha v boji proti podvodom v oblasti výskumu. Skupina odborníkov na vysokej úrovni pre vedecké údaje vo svojej záverečnej správe „Riding the wave: How Europe can gain from the rising tide of scientific data“⁽¹⁾ (Viezť sa na vlnu: ako môže Európa profitovať zo stúpajúceho prílivu vedeckých údajov) v októbri 2010 zdôraznila zásadný význam poskytovania, spoločného využívania a uchovávanía spoľahlivých údajov získaných počas vedeckého procesu. Politické kroky v oblasti prístupu k údajom sú preto nutné a mali by sa členským štátom odporučiť.
- (11) Uchovávanie výsledkov vedeckého výskumu je vo verejnom záujme. Tradične túto zodpovednosť preberali knižnice, predovšetkým národné knižnice povinných výťažkov. Objem generovaných vedeckých výsledkov narastá obrovskou mierou. Mali by sa zaviesť mechanizmy, infraštruktúra a softvérové riešenia, ktoré umožnia dlhodobé uchovávanie výsledkov výskumu v digitálnej podobe. Udržateľné financovanie tohto uchovávanía je mimoriadne dôležité, pretože náklady na spracovanie digitalizovaného obsahu sú ešte stále pomerne vysoké. Vzhľadom na význam uchovávanía pre budúce využitie vedeckých výsledkov by sa členským štátom malo odporučiť prijatie alebo presadzovanie politík v tejto oblasti.
- (12) Politiky, ktoré majú sformulovať členské štáty, by sa mali vymedziť na vnútroštátnej alebo nižšej ako národnej úrovni v závislosti od ústavnej situácie a rozdelenia zodpovednosti za vytýčenie politiky v oblasti výskumu.
- (13) Stabilné elektronické infraštruktúry ako základ systému vedeckých informácií zlepšia prístup k vedeckým údajom a ich dlhodobé uchovávanie. Výsledkom môže byť posilnená spolupráca v oblasti výskumu. Podľa oznámenia Komisie „Infraštruktúry IKT pre elektronickú vedu“⁽²⁾ sú elektronické infraštruktúry „prostredie, v ktorom
- možno ľahko získať prístup k výskumným zdrojom (hardvéru, softvéru a obsahu) a tieto zdroje spoločne využívať, kedykoľvek je to potrebné v záujme podpory kvalitnejšieho a efektívnejšieho výskumu“. Preto by sa mal odporučiť ďalší rozvoj týchto infraštruktúr a ich prepájanie na európskej úrovni.
- (14) Prechod na otvorený prístup je celosvetové úsilie, čo dokazuje aj stratégia „Revised strategy on UNESCO's contribution to the promotion of open access to scientific information and research“⁽³⁾ (Revidovaná stratégia prínosu UNESCO k podpore otvoreného prístupu k vedeckým údajom a výskumu) a vyhlásenie „OECD Declaration on Access to Research Data from Public Funding“⁽⁴⁾ (Vyhlásenie OECD o prístupe k vedeckým údajom financovaným z verejných zdrojov). Členské štáty by mali byť súčasťou tohto celosvetového úsilia a mali byť ísť príkladom a podporovať otvorené výskumné prostredie, ktoré sa vyznačuje otvorenosťou a ochotou spolupracovať na základe reciprocity.
- (15) Vzhľadom na prechodnú fázu, v ktorej sa momentálne nachádza vydavateľský sektor, je potrebné, aby sa zainteresované strany spojili s cieľom prijať sprievodné opatrenia k procesu prechodu a hľadali udržateľné riešenia pre procesy publikovania vedeckých publikácií.
- (16) Komisia 12. decembra 2011 prijala balík pozostávajúci z oznámenia o otvorenom prístupe k údajom, návrhu smernice, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Európskeho parlamentu a Rady 2003/98/ES zo 17. novembra 2003 o opakovanom použití informácií verejného sektora⁽⁵⁾ a nových pravidiel Komisie týkajúcich sa dokumentov, ktoré má v držbe. Balík prezentuje stratégiu Komisie v oblasti otvoreného prístupu k údajom v jednom súvislom rámci zahŕňajúcom opatrenia, ku ktorým patrí aj toto odporúčanie.
- (17) Sprievodným dokumentom tohto odporúčania je oznámenie, v ktorom Komisia vymedzuje svoju politiku a víziu otvoreného prístupu k výsledkom výskumu. Ponúka prehľad opatrení, ktoré Komisia prijme ako orgán poskytujúci financovanie vedeckého výskumu z rozpočtu Únie.
- (18) Komisia spolu s týmto odporúčaním a sprievodným oznámením prijíma oznámenie „Posilnené partnerstvo v oblasti Európskeho výskumného priestoru pre excelentnosť a rast“, v ktorom určuje kľúčové priority pre dovŕšenie Európskeho výskumného priestoru, pričom jednou z nich je optimálna cirkulácia vedeckých poznatkov, prístup k nim a ich postupovanie,

(1) <http://cordis.europa.eu/fp7/ict/e-infrastructure/docs/hlg-sdi-report.pdf>.

(2) KOM(2009) 108 v konečnom znení.

(3) <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/images/GOAP/OAF2011/213342e.pdf>.

(4) <http://www.oecd.org/dataoecd/9/61/38500813.pdf>.

(5) Ú. v. EÚ L 345, 31.12.2003, s. 90.

TÝMTO ODPORÚČA, ABY ČLENSKÉ ŠTÁTY:

Otvorený prístup k vedeckým publikáciám

1. Členské štáty by mali vytýčiť jednoznačné politiky šírenia vedeckých publikácií, ktoré sú výsledkom výskumu financovaného z verejných zdrojov a poskytovania otvoreného prístupu k nim. Tieto politiky by mali zabezpečiť:

- konkrétne ciele a ukazovatele na meranie pokroku,
- plány na vykonávanie vrátane priradenia sfér zodpovednosti,
- súvisiace finančné plánovanie.

Členské štáty by mali zabezpečiť, aby ako výsledok týchto politík:

- čo najskôr existoval otvorený prístup k publikáciám, ktoré sú výsledkom výskumu financovaného z verejných zdrojov, podľa možnosti okamžite a v každom prípade najneskôr šesť mesiacov po dátume ich publikovania a v prípade spoločenských a humanitných vied dvanásť mesiacov po dátume ich publikovania,
- licenčné systémy v súlade s uplatniteľnými právnymi predpismi o autorskom práve a bez toho, aby boli nimi tieto predpisy boli dotknuté, vyváženým spôsobom predstavovali prínos pre otvorený prístup k vedeckým publikáciám, ktoré sú výsledkom výskumu financovaného z verejných zdrojov, a motiváciu pre výskumných pracovníkov ponechať si svoje autorské právo a zároveň poskytovať licencie vydavateľom,
- systém akademickej kariéry podporoval a odmeňoval výskumných pracovníkov, ktorí sa podieľajú na kultúre poskytovania a spoločného využívania výsledkov svojho výskumu, predovšetkým v podobe zabezpečenia otvoreného prístupu k svojim publikáciám a rozvíjania, podporovania a využívania nových alternatívnych modelov posudzovania, parametrov a ukazovateľov kariérnej dráhy,
- sa zlepšila transparentnosť, predovšetkým prostredníctvom informovania verejnosti o dohodách medzi verejnými inštitúciami alebo skupinami verejných inštitúcií a vydavateľmi o poskytovaní vedeckých údajov. Toto by malo platiť aj pre tzv. „veľké zákazky“ („big deals“), teda balíky predplatného za tlačové a elektronické periodiká ponúkané za zvýhodnené ceny,
- malé a stredné podniky a nezávislí výskumní pracovníci mali čo najširší a cenovo najvýhodnejší prístup k vedeckým publikáciám výsledkov výskumu financovaného z verejných zdrojov.

2. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby inštitúcie financujúce výskum, zodpovedné za správu financovania výskumu z verejných zdrojov a akademické inštitúcie prijímajúce verejné financie vykonávali príslušné politiky a na tento účel:

- vytýčili inštitucionálne politiky šírenia vedeckých publikácií a otvoreného prístupu k nim; zostavili plány vykonávania politík na úrovni príslušných inštitúcií poskytujúcich financovanie,

- sprístupnili potrebné finančné prostriedky na šírenie (vrátane otvoreného prístupu), umožnili rôzne kanály šírenia informácií prípadne vrátane digitálnych elektronických infraštruktúr, ako aj nových a experimentálnych spôsobov komunikácie vo sfére vedy,

- prispôsobili systémy zamestnávania a hodnotenia kariéry výskumných pracovníkov a systém hodnotenia na účely udeľovania výskumných grantov tak, aby sa odmeny udeľovali výskumným pracovníkom, ktorí sa podieľajú na kultúre poskytovania a spoločného využívania svojho výskumu. Zlepšené systémy by mali zohľadňovať výsledky výskumu, ku ktorým sa poskytol otvorený prístup a rozvíjať, podporovať a využívať nové, alternatívne modely posudzovania, parametrov a ukazovateľov kariérnej dráhy,

- usmerňovali výskumných pracovníkov, ako dodržiavať politiku otvoreného prístupu, predovšetkým v oblasti spravovania práv duševného vlastníctva s cieľom zabezpečiť otvorený prístup k ich publikáciám,

- viedli spoločné rokovania s vydavateľmi s cieľom získať čo najlepšie podmienky prístupu k publikáciám vrátane využívania a opakovaného použitia,

- zabezpečili, aby výsledky výskumu financovaného z verejných zdrojov boli jednoducho identifikovateľné pomocou príslušných technických prostriedkov, okrem iného aj pomocou metaúdajov pripojených k elektronickým verziám výstupov z výskumu.

Otvorený prístup k výskumným údajom

3. Členské štáty by mali vytýčiť jednoznačné politiky šírenia výskumných údajov, ktoré sú výsledkom výskumu financovaného z verejných zdrojov a poskytovania otvoreného prístupu k nim. Tieto politiky by mali zabezpečiť:

- konkrétne ciele a ukazovatele na meranie pokroku,
- plány na vykonávanie, vrátane priradenia sfér zodpovednosti (vrátane primeraného udeľovania licencií),
- súvisiace finančné plánovanie.

Členské štáty by mali zabezpečiť, aby ako výsledok týchto politík:

- výskumné údaje ako výsledky výskumu financovaného z verejných zdrojov boli prístupné, použiteľné a pripravené na opakované použitie prostredníctvom digitálnych elektronických infraštruktúr. Náležitým spôsobom sa zohľadnia záležitosti súvisiace predovšetkým s ochranou súkromia, obchodným tajomstvom, národnou bezpečnosťou, oprávnenými obchodnými záujmami a právom duševného vlastníctva. Táto povinnosť sa nevzťahuje na žiadne údaje, know-how a/alebo informácie, ktoré majú v držbe súkromné strany v spoločnom verejnosúkromnom partnerstve pred výskumnou činnosťou a ktoré boli ako také identifikované, a to bez ohľadu na ich formát alebo podstatu,

- súbory údajov boli jednoducho identifikovateľné a dali sa spojiť s inými súbormi údajov a publikáciami prostredníctvom primeraných mechanizmov a aby boli k dispozícii dodatočné informácie, ktoré umožnia ich správne vyhodnotenie a použitie,
- inštitúcie zodpovedné za správu financovania výskumu z verejných zdrojov a akademické inštitúcie, ktoré sú financované z verejných zdrojov, asistovali pri vykonávaní vnútroštátnej politiky a na tento účel zaviedli mechanizmy umožňujúce a odmeňujúce poskytovanie a spoločné využívanie výskumných údajov,
- sa podporovali a/alebo zavádzali programy vyššieho vzdelávania zamerané na nové profesionálne profily v oblasti technológií spracovania údajov.

Uchovávanie a opakované použitie vedeckých informácií

4. Členské štáty by mali posilniť uchovávanie vedeckých informácií a na tento účel by mali:

- vytýčiť a vykonávať politiky vrátane pridelenia sfér zodpovednosti v oblasti uchovávania vedeckých informácií, spolu so súvisiacim finančným plánovaním s cieľom zabezpečiť spracovanie a dlhodobé uchovanie výskumných výsledkov (výskumné údaje z primárneho výskumu a všetky ostatné výsledky vrátane publikácií),
- zabezpečiť zavedenie účinného systému archivovania elektronických vedeckých informácií pre pôvodné digitálne publikácie a prípadne súvisiace súbory údajov,
- uchovať hardvér a softvér potrebný na prečítanie informácií v budúcnosti alebo pravidelne prenášať informácie do nových softvérových a hardvérových prostredí,
- vylepšovať podmienky pre zainteresované strany, aby mohli ponúkať služby s pridanou hodnotou založené na opakovanom použití vedeckých informácií.

Elektronické infraštruktúry

5. Členské štáty by mali posilniť, aby sa ďalej rozvíjali elektronické infraštruktúry tvoriace základ systému šírenia vedeckých informácií a na tento účel by mali:

- podporovať infraštruktúry vedeckých informácií na šírenie poznatkov, výskumné inštitúcie a subjekty poskytujúce financovanie s cieľom zahrnúť všetky fázy životného cyklu údajov. K týmto fázam by malo patriť nadobúdanie, spracovanie, metaúdaje, pôvod, trvalé identifikátory, schválenie, autentifikácia a neporušenosť údajov. Je potrebné vypracovať koncepcie zamerané na spoločnú úpravu a spôsob manipulácie s údajmi vo všetkých disciplínach, čím sa zjednoduší proces učenia z hľadiska dosiahnutia produktivity,
- podporovať rozvoj a vzdelávanie nových generácií odborníkov v skupine odborníkov na výpočtovú vedu

pracujúcu s veľkými objemami údajov vrátane dátových odborníkov, technikov a správcov,

- vychádzať z existujúcich zdrojov a využívať ich s cieľom dosiahnuť hospodársku efektívnosť a inovácie v oblasti nástrojov na analýzu, vizualizácie, podpory prijímania rozhodnutí, modelov a nástrojov na tvorbu modelov, simulácie, nových algoritmov a vedeckého softvéru,
- posilniť infraštruktúru na prístup k vedeckým informáciám a ich uchovanie na vnútroštátnej úrovni a vyčlenili potrebné finančné prostriedky,
- zabezpečiť kvalitu a spoľahlivosť infraštruktúry aj prostredníctvom využívania certifikačných mechanizmov pre archívy,
- zabezpečiť interoperabilitu medzi elektronickými infraštruktúrami na vnútroštátnej a celosvetovej úrovni.

6. Členské štáty by mali zabezpečiť spolupôsobenie medzi elektronickými infraštruktúrami na európskej a celosvetovej úrovni a na tento účel by mali:

- prispieť k interoperabilite elektronických infraštruktúr a zamerať sa pritom predovšetkým na výmenu vedeckých údajov a zohľadniť skúsenosti s existujúcimi projektmi, infraštruktúrami a softvérom vyvinutými na európskej a svetovej úrovni,
- podporovať nadnárodné úsilie o spoluprácu zameranú na podporu používania a rozvoja infraštruktúr IKT na vysokých školách a pri výskume.

Dialóg mnohých zainteresovaných strán na vnútroštátnej, európskej a medzinárodnej úrovni

7. Členské štáty by sa mali zapájať do dialógu mnohých zainteresovaných strán na vnútroštátnej, európskej a/alebo medzinárodnej úrovni o tom, ako podporovať otvorený prístup k vedeckým informáciám a ich uchovávanie. Účastníci diskusií by sa mali zamerať predovšetkým na:

- spôsoby prepojenia publikácií s údajmi, z ktorých vychádzajú,
- spôsoby zlepšenia prístupu a udržania nákladov pod kontrolou, napríklad prostredníctvom spoločných rokovaní s vydavateľmi,
- nové ukazovatele výskumu a bibliometrické postupy zahŕňajúce nielen vedecké publikácie, ale aj súbory údajov a iné druhy výstupov výskumných činností a výkony jednotlivých výskumných pracovníkov,
- nové systémy a štruktúry odmien,
- podporu zásad otvoreného prístupu a jeho realizáciu na medzinárodnej úrovni, predovšetkým v kontexte bilaterálnych, multilaterálnych a medzinárodných iniciatív zameraných na spoluprácu.

Štruktúrovaná koordinácia členských štátov na úrovni EÚ a následné kroky na základe odporúčania

8. Členské štáty by mali do konca roka určiť vnútroštátne kontaktné miesto, ktorého úlohy budú:
- koordinovať opatrenia uvedené v tomto odporúčaní,
 - figurovať ako kontaktný partner s Európskou komisiou pri otázkach týkajúcich sa prístupu k vedeckým informáciám a ich uchovania, predovšetkým pri otázkach jasnejšieho vymedzenia spoločných zásad a noriem, realizácie opatrení a nových spôsobov šírenia, poskytovania a spoločného využívania výsledkov výskumu v Európskom výskumnom priestore,
 - podávať správy o následných činnostiach na základe tohto odporúčania.

Hodnotenie a podávanie správ

9. Členské štáty by mali informovať Komisiu 18 mesiacov po uverejnení tohto odporúčania v *Úradnom vestníku Európskej únie* a potom každé dva roky o opatreniach prijatých na základe rôznych prvkov tohto odporúčania v súlade s náležitosťami, ktoré sa určia a schvália. Komisia na tomto základe preskúma pokrok dosiahnutý v celej EÚ a posúdi, či sú na dosiahnutie cieľov vytýčených v tomto odporúčaní potrebné ďalšie kroky.

V Bruseli 17. júla 2012

Za Komisiu
Neelie KROES
podpredsedníčka